

/ І.М. Богданова. - К.: Знання, 2008. - 343 с.

3. Грибанова О.В. Педагогические условия предупреждения аддиктивного поведения подростков (на материале работы классного руководителя): Автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. "Общая педагогика, история педагогики и образования" / О.В. Грибанова. - Волгоград, 2007. - 24 с.

4. Золотова Г.Д. Сучасні соціально-педагогічні погляди на проблему аддиктивної поведінки дітей / Г.Д. Золотова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2013. - № 1. - С. 61-70.

5. Айвазова А.Е. Психологические аспекты зависимости. - СПб.: Речь, 2003. - 120 с.

6. Короленко Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития // Обозрение психиатрии и медицинской психологии. - 1991. - №1. - С.8-15.

7. Леонова, Л.Г. Питання профілактики аддиктивної поведінки у підлітковому віці. Навчально-методичний посібник / Л.Г. Леонова, Н.Л. Бочкарьова. - К.: Наука, 1998. - 381 с.

8. Еникеева Д.Д. Как предупредить алкоголизм и наркомании у подростков : учеб. пособие [для студ. сред. и высш. пед. заведений] / Д.Д. Еникеева. - 2-е изд, стер.

- М.: Академия, 2001. - 144 с. - (Серия "Педагогическое образование").

9. Максимова Л.И. Аддиктивное поведение в подростковом возрасте как психологическая проблема [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/addiktivnoe-povedenie-v-podrostkovom-vozzraste-kak-psihologicheskaya-problema> - Назва з екрана.

10. Сердюк О.О. Соціальна робота з особами з наркотичною та алкогольною залежністю / О.О. Сердюк, Ю.Л. Белоусов // Соціальна робота в органах внутрішніх справ України : навч. посіб. - Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2006. - С. 303 - 324.

Ковальова О. М.,
викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ОДУВС
Надійшла до редакції: 26.03.2016

УДК 343.4:346.9(477)

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Лисейцева В. Г.

Соціально-економічна криза в Україні, суттєвими ознаками якої є спад виробництва, розбалансування державних фінансів, бюджетний дефіцит, інфляція, напружена ситуація на ринку кредитних ресурсів тощо, призвела до різкого зростання ступеня криміналізації життєво важливих сфер функціонування держави і, перш за все, економіки. Сучасна криміналізація економіки, недосконалість законодавства щодо протидії економічній злочинності, відсутність дієвої системи державного контролю за діяльністю комерційних структур та недостатня наукова розробленість проблеми запобігання цим злочинам перетворили кредитно-фінансову систему України на зону, сприятливу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, яка, в свою чергу, виступає одним із найпоширеніших правопорушень у сфері економіки, вчиняваних організованою злочинністю.

Процес реформування суспільного життя України на сьогоднішній час поєднаний із подоланням певних труднощів економічного, політичного й організаційного порядку, зумовлених перехідним етапом у розвитку країни, що створює сприятливе підґрунтя для вчинення ряду злочинних діянь, які перешкоджають нормальному розвитку сфери господарської діяльності. Одним із них є легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. В умовах поширення тіньової економіки це явище давно вже стало загальнодержавною проблемою і потребує вирішення саме на загальнодержавному рівні. Актуалізують цю проблему і внутрішні особливості легалізації „брудних” грошей як специфічного економічного процесу: адже тіньові фінансово-господарські операції завуальовані під легітимні, набувають форм прямого продовження криміногенних економічних відносин.

Ключові слова: легалізація (відмивання) доходів, протидія відмиванню доходів, доходи, отримані злочинним шляхом, злочинні кошти, злочинні доходи.

© В.Г. Лисейцева, 2016

Соціально-економічний кризис в Украине, существенными признаками которой являются спад производства, разбалансировка государственных финансов, бюджетный дефицит, инфляция, напряженная ситуация на рынке кредитных ресурсов и т.п., привела к резкому росту степени криминализации жизненно важных сфер функционирования государства и, прежде всего, экономики. Современная криминализация экономики, несовершенство законодательства о противодействии экономической преступности, отсутствие действенной системы государственного контроля за деятельностью коммерческих структур и недостаточная научная разработанность проблемы предотвращения этих преступлений превратили кредитно-финансовую систему Украины в зону, благоприятную для легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем, которая, в свою очередь, выступает одним из самых распространенных правонарушений в сфере экономики, совершаемых организованной преступностью.

Процесс реформирования общественной жизни Украины на сегодняшнее время соединен с преодолением определенных трудностей экономического, политического и организационного порядка, обусловленных переходным этапом в развитии страны, создает благоприятную почву для совершения ряда преступных деяний, которые препятствуют нормальному развитию сферы хозяйственной деятельности. Одним из них является легализация (отмывание) доходов, полученных преступным путем. В условиях распространения теневой экономики это явление давно уже стало общегосударственной проблемой и требует решения именно на общегосударственном уровне. Актуализируют проблему и внутренние особенности легализации “грязных” денег как специфического экономического процесса: ведь теневые финансово-хозяйственные операции завуальированные под легитимные, приобре-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

тають форми прямого продовження криміногенних економічних отношений.

Ключевые слова: легалізація (отмывание) доходів, протидіяєтьві отмыванию доходів, доходи, полученные преступным путем, преступные средства, преступные доходы.

Socio-economic crisis in Ukraine, which are essential features of the decline in production, imbalance of public finances, fiscal deficit, inflation, and the tense situation on the credit market, etc., led to a sharp increase in the degree of criminalization of the vital areas of functioning of the state and, above all and economy. Modern criminalization of the economy, the imperfection of the legislation on combating economic crime, the lack of an effective system of state control over the commercial structures activity and lack of full scientific problem elaboration prevent these crimes have made credit and financial system of Ukraine in the zone favorable to the legalization (laundering) of proceeds from crime, which in turn, is one of the most common offenses in the sphere of economy, organized crime committed.

The process of reforming the social life in Ukraine at present time is connected with overcoming some difficulties of economic, political and institutional order resulting from a transitional stage in the development of the country, creating fertile ground for committing a number of criminal acts that hinder the normal development of economic activity. One of them is the legalization (laundering) of proceeds from crime. In terms of the spread of the phenomenon of the shadow economy has long become a nationwide problem and it needs to be addressed at the national level. Actualizes the problem and internal features of the legalization of "dirty" money as a specific economic process: for shady financial and business transactions veiled under legitimate, takes the form of a direct continuation of criminal economic relations.

Keywords: legalization (laundering) of anti-money income, the proceeds of crime, criminal money, criminal profits.

Постановка проблеми. Незважаючи на значні кроки у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, українська економіка в цілому та банківська система має певні особливості у вигляді високого рівня корупції та безконтрольного обігу готівкових коштів, що, в повній мірі не дозволяє механізмам, розробленими для високорозвинених країн, працювати в Україні.

Українська економіка має свої особливості у сфері розпорядження благами, що були одержані незаконним шляхом та способом їх легалізації. В рамках даної статті будуть розглянуті особливості української економіки у розрізі проблеми легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та запропоновано шляхи вирішення даної проблеми.

Стан розробленості проблеми. Дослідження поняття легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, висвітлено в наукових працях О.М. Бандурка, М.І. Бажанова, А.С. Беніцького, Ф.Г. Бурчака, В.К. Грищука, Л.М. Долі, О.Ф. Київеця, О.Г. Кальмана, О.Є. Користіна, М.Н. Мироненка, М.І. Мельника, Є.О. Несвіта, В.М. Поповича, Н.В. Селіхова, О.Ю. Якімова, А.В. Яковлева та ін.

У науковій літературі та в юридичному праві запропоновано багато визначень цього поняття. Термін

"відмивання" доходів позначає процес перетворення нелегально отриманих коштів на легальні. О. М. Бандурка під відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, розуміє приховування істинного джерела отриманих матеріальних цінностей, перетворення незаконної готівки в іншу форму активу, приховування істинного власника незаконно набутих доходів тощо [1, С. 35].

Президентська комісія США з протидії організованій злочинності у 1984 р. використала таке формулювання: "Відмивання" грошей - процес, за допомогою якого приховується існування, незаконне походження чи незаконне використання доходів, ці доходи маскуються так, аби вони здавалися такими, що мають законне походження" [2, С. 20].

Мета і завдання дослідження: Метою дослідження є розроблення конкретних теоретичних та практичних науково обґрунтованих пропозицій, рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ у сфері запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Результати дослідження: Основною метою легалізації злочинних доходів є перетворення готівкових коштів у безготівкову форму, надаючи їм вигляд отриманих із законних джерел. Оскільки саме готівково відбуваються розрахунки за незаконні операції, споконвіку такими операціями були: торгівля зброєю, проституція, обіг наркотиків, корупція тощо. Як правило, для того, щоб надати операціям законного вигляду при легалізації доходів виплачуються податки згідно законодавства тієї країни в якій проходять вищезазначені операції.

Завдяки податкам, що сплачуються із доходів, одержаних злочинним шляхом, деякі країни, надаючи свободу таким розрахункам, збільшували рівень розвитку своєї економіки в декілька разів. Серед яскравих прикладів слід згадати такі країни, як: Антигуа і Барбуда, Швейцарія, Монако, Кіпр.

Фактично, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, для країни в якій це відбувається має позитивний ефект, оскільки керівництво цих країни на податки сплачені "відмивачами" можуть вирішити чимало фінансових проблем країни. Більше того, це може бути основною статтею доходів малорозвинених країн. Саме низькі податки та послаблений фінансовий контроль завжди приваблював капітали злочинців, а офшорні території розвивалися галопуючими темпами, перетворюючись у елітні місця відпочинку. Зрозуміло, що такий перебіг справ не може сподобатися урядам високорозвинених країн, оскільки надприбутки офшорів - це недоотримані прибутки інших держав. А, якщо взяти до уваги, що більшість операцій імпорту/експорту із здійсненням офшорних територій відбуваються без фактичного переміщення товарів, а лише на папері, то злочинні наміри не сховати за податковою оптимізацією. Відтак, країни, що не приділяють достатньо уваги боротьбі з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, можуть мати певні економічні санкції з боку інших країн. Найбільш авторитетним є список міжнародної організації з боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом - FATF, він має назву "чорний список" і до нього потрапляють країни, що не приділяють значно уваги питанням боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, але мають достатньо розвинену банківську систему.

Цікаво, що Україна вже стигла побувати в "чорному списку" країн FATF, тобто в списку небезпечних, з точки

зору відмивання грошей, країн. Більше того, рейтинг прозорості економіки ніколи не наближався до високо-розвинених країн, а останнім часом він ще й зменшується. Однак, на відміну від прикладів зростання економіки з країнами, що свого часу закривали очі на відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, економіка України показує досить скромні показники росту.

Основна причина такого збігу обставин заключається саме в високому рівні корупції. За даними всесвітньої організації Transparency International у 2012 році Україна, за рівнем прозорості економіки, посіла 144 сходинку [3]. Такі країни як: Непал, Пакистан, Нігерія мають кращі показники прозорості економіки в країні. Фактично весь процес легалізації доходів одержаних злочинним шляхом завершується на так званій “нульовій стадії” [4] - стадії одержання коштів набутих злочинним шляхом тобто здійсненням предикативного злочину. Або ж весь процес одержання таких коштів заключається в тому, щоб отримати готівку, обов'язковою умовою при цьому є ухилення від сплати податків, що в корні суперечить принципу відмивання доходів, коли готівкові кошти мають бути переведені в безготівкову форму, а податковий тягар при цьому повністю сплачений до бюджету тієї країни, в якій відбувся процес легалізації.

Парадоксальність відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні заключається в тому, що операції комерційних фірм, які відносять до легалізації доходів, є збитковими для держави, оскільки по своїй суті не є операціями з відмивання доходів, а є операціями з ухилення від сплати податків, незаконного відшкодування коштів з бюджету, незаконного отримання дотацій тощо.

Також до поширених операцій в Україні слід віднести конвертаційні центри, що за своєю суттю створюються задля переведення безготівкових грошей в готівкову форму. Основними факторами популярності готівкових грошей є [4]:

- висока ліквідність;
- відсутність контролю за фізичним переміщенням;
- можливість ефективного приховування слідів походження доходів, отриманих з незаконних джерел, та осіб, що отримали незаконні доходи.

Наряду з популярністю готівкових форм грошей, активно до таких розрахунків залучаються фізичні особи. Це можуть бути втрачені ідентифікаційні документи або ж незначна винагорода для власника таких документів. Залученню фізичних осіб до схем з легалізації сприяють наступні фактори [4]:

- відсутність обмежень на розрахунки готівкою між юридичними особами та фізичними особами-громадянами;
- відсутність необхідності реєстрації юридичної особи та, відповідно, необхідності спілкування з органами державної влади.

Особливої популярності набувають способи з придбанням скретч-карток за безготівкові кошти та подальшим їх продажем фізичним особам за готівкові кошти.

Наступним, актуальним для України, відповідно до звіту ДКФМ за 2012 рік, предикативним злочином є розкрадання коштів або майна [4], що розділяється на приховані недостачі з підробкою облікових документів та відкриті без підробки документів. Як правило, такого роду розкрадання здійснюються працівниками відповідного підприємства. Досить часто такого роду злочинна діяльність скоюється із використанням комп'ютерної техніки, а здобуті, таким чином, кошти знімаються

готівкою. Як можна побачити, знову переведення коштів до найбільш ліквідної форми розрахунку, а мало б бути навпаки. Цікаво, що в самому звіті не вказано чи приведені, за даним типом, схеми не включають самого процесу легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а лише предикативний злочин з наступними ідентифікаторами підозрілості операцій [4]:

- участь в операціях осіб молодого віку та/або новостворених компаній;
- зняття коштів в день зарахування;
- операції, що не відповідають діяльності клієнта банку;
- відсутність інформації щодо господарської діяльності клієнта;
- надання переваги у використанні онлайн-ових платіжних систем перед традиційними;
- міжнародні перекази, що не відповідають діяльності клієнта;
- можливі інші фактори.

Особливої актуальності набули злочини у сфері державного управління. Учасниками такого виду злочинів є чиновники різного рівня управління. Досить часто схеми із розкраданням майна або коштів здійснюються за сприянням чиновників. Яскравим прикладом може бути будівництво за держаним замовленням, коли частина коштів, отриманих на будівництво повинна бути повернута у якості “відкату”. При цьому сума такого повернення може сягати, за окремими даними, до 90%, вартості самого проекту. За аналогічними схемами відбуваються тендерні закупівлі обладнання до державних установ. Коли в тендері беруть участь підставні компанії лише для створення видимої конкуренції, а переможець заздалегідь відомий, або закупка проводиться взагалі без тендеру у випадку коли сума операції не перевищує 200 тис. грн. [5].

Відповідно до проведеного аналізу можна зробити певного роду висновки. По-перше, основною формою коштів яку злочинці намагаються отримати є готівка, як високоліквідний і фактично такий, що не можна вислідити, в Україні, засіб. Зважаючи на це, проведення операцій із відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, коли доходи, що були отримані злочинним шляхом і у формі готівкових коштів слід перевести до безготівкової форми, в Україні позбавлене будь-якого сенсу. По-друге, операції з легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, як правило, завершуються на етапі отримання таких доходів, тобто так званій “нульовій стадії”. Інше питання який шлях буде пройдений для того, щоб отримати такі доходи, в одному випадку все завершується хабарем в обмін за посадовий злочин, чи зняттям готівки за вкраденими даними кредитних карток, в іншому - складною схемою експортно/імпортних операцій із використанням підставних компаній. По-третє, високий рівень корупції в країні носить надзвичайно загрозливий характер і в частині випадків здійснюється групою осіб. Фактично, вчиняючи фінансовий злочин, задіяні в цьому особи занепокоєні не проблемою легалізації отриманих коштів, а проблемою несплати податку із заданого виду доходу.

Аналіз даного питання дозволив визначити такі основні заходи щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних незаконним шляхом:

- гармонізація вітчизняного законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) грошових коштів, одержаних незаконним шляхом, з урахуванням міжнародних вимог та стандартів;

- зниження рівня тінізації вітчизняної економіки шляхом лібералізації податкової системи України в напрямку створення різних податкових стимулів для розвитку бізнесу (скорочення кількості податків і зменшення рівня податкового навантаження);

- формування наукового забезпечення процесів регулювання сфери протидії "відмиванню" грошей, поєднання норм різних галузей права в правовому забезпеченні фінансових відносин (зокрема, фінансового, податкового, валютного, банківського, кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого));

- підвищення кваліфікації працівників суб'єктів державного фінансового моніторингу. Термін "фінансовий моніторинг" в Україні ототожнюється з терміном "протидія доходам, одержаним злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму". Так, українські науковці О.Є. Користін і С.С. Чернявський вважають, що "...реалізація комплексу заходів із запобігання відмиванню коштів в Україні знайшла своє відображення через становлення інституту державного контролю - фінансовий моніторинг, з відповідним правовим та організаційним забезпеченням"; [9, С. 612]

- скорочення обсягів готівкових розрахунків та підвищення контролю над операціями клієнта з перерахування коштів на рахунки, відкриті за кордоном, на етапі початку його співробітництва з банками;

- посилення співробітництва України з країнами світу, міжнародними організаціями щодо обміну інформацією стосовно сумнівних операцій, що здійснюються суб'єктами з відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом та досвідом щодо розслідування та розкриття таких злочинів;

- створення баз даних інформації про дії та особи, пов'язані з відмиванням грошей, одержані від організацій, що здійснюють операції з коштами та іншим майном у відповідності зі спеціальним законом, та забезпечення доступу до неї правоохоронних органів з метою виявлення злочинної діяльності та ін.

Доводиться, що підвищення ефективності запобігання органами внутрішніх справ легалізації (відмиванню) злочинних доходів за сучасних умов обмежених ресурсів держави можливе за рахунок покращення правових і організаційно-управлінських засад взаємодії з іншими правоохоронними органами та суб'єктами фінансового моніторингу, координації їх діяльності.

Література:

1. Бандурка А. М., Симовьян С. В. Украина против

"грязных" денег. - Х.: ХНУВС, 2003. - С. 35-45.

2. Енциклопедія банківської справи / за ред. В. Юценка. - К.: Атіка, 2001. - 640 с.

3. The Transparency International Corruption Perceptions Index [The electronic resource] / Transparency International. - Conditions of access : <http://www.transparency.org/>.

4. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму [електронний ресурс] / Режим доступу : http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/20121228/2012_27_12_2012.pdf.

5. Про здійснення державних закупівель [електронний ресурс] : Закон України від 10.04.2014 № 1197-VII. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1197-18>.

6. Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/content/File/Site_docs/2008/20.09.08/40_ukr_new-3.htm.

7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

8. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] : Постанова ПВСУ від 15.04.2005 № 5 - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05>.

9. Користін О.Є., Чернявський С.С. Протидія відмиванню коштів в Україні: правові та організаційні засади правоохоронної діяльності: навч. посіб. / За ред. Джужі О.М. - К.: КНТ, 2009. - 612 с.

10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України // За ред. М.І. Мельника, М.І. Хаврилюка. - К.: Атіка, 2004.

Лисейцева В.Г.,

Викладач кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 17.03.2016

УДК 343.2

ПРАВОВА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Берендєєва А.І.

Стаття присвячена правовій основі професійної етики поліцейських в Україні. На початку статті доведено необхідність юридичного закріплення норм, що регулюють етику поліцейських, оскільки наявність моральних чеснот є запорукою ефективного виконання поліцейськими своїх професійних обов'язків. Розглянуто систему нормативно-правових актів, які складають правову основу етичної діяльності поліцейських. Проаналізовано міжнародні етичні стандарти професійної етики поліцейських та вказано на особливості їх юридичної сили для українського законодавства. Розглянуто статті конституції України з прикладами

рішень Європейського Суду з прав людини, які складають правову основу поліцейської деонтології. Також висвітлено законодавчі акти та відомчі накази, які складають частину правового регулювання діяльності поліцейських. Таким чином, розглянуто всю ієрархічну систему нормативно-правових актів, що складають правову основу професійної етики поліцейських.

Ключові слова: професійна етика, етика поліцейських, поліцейська деонтологія, етичні принципи, правова основа професійної етики.

Стаття посвячена правовій основі професійної

© А.І. Берендєєва, 2016